

Batalla en el cielo

Carlos Reygadas, 2005

Un Mèxic per a pocs

Cap a una poètica de la imatge i el risc

Cal dir primer de tot que *Batalla en el cielo* és una pel·lícula difícil, que quan s'acaba no se sap amb certesa si ens ha agradat o si cal detestar-la. És difícil per la radicalitat de la seva proposta que, en certs moments, sembla injustificada, gratuïta, procliva a l'escàndol fàcil. És difícil, sobretot, perquè pretén seduir mitjançant estratègies que molts trobaran repugnants.

Carlos Reygadas és un d'aquests casos que sorgeixen molt de tant en tant en l'escena cinematogràfica mexicana. La seva aparició al 2002 amb *Japón*, guardonada en el festival de Cannes, el va catapultar a la fama dins de l'èlit intel·lectual mexicà, qui el va glorificar ràpidament amb el títol d'*enfant terrible*. La realitat és que les seves dues pel·lícules cal dimensionar-les

com a exercicis, com a experiments, i que Reygadas encara haurà de certificar si el que està fent assoleix més enllà de les bones intencions. En aquest sentit, *Batalla en el cielo* és un catàleg de propostes arriscadíssimes, que es ressent en el resultat global. Potser sigui necessari esperar, potser Reygadas està creant la seva pròpia poètica cinematogràfica a la llum de la qual serà jutjada la seva obra. Per tal de no quedar-se perplex per a qui no conegui aquest realitzador, cal assenyalar algunes claus per a potenciar la seva recepció.

Reygadas no treballa amb actors professionals, tria a subjectes que fotografia i amb qui intenta transmetre un altre tipus de comunicació a l'espectador: «Amb l'actuació et perds molt. Prefereixo que els actors estiguin estàtics i que la càmera atregui una mica la seva personalitat, que desprèn la seva presència», va declarar.

Cal dir que aquesta elecció, que sembla molt atractiva com a idea, produeix un efecte inversemblant en les seves pel·lícules perquè les actuacions –des del paràmetre que ens ha acostumat– són pèssimes. També, cal afegir el fet que els actors no coneixien el guió prèviament, sinó que l'han conegut dia a dia, just abans de la filmació de cada escena. Darrere d'aquesta estranya estratègia s'oculta una concepció molt diferent del cinema, com ha declarat el director: «No m'importa molt la història. Prefereixo ressaltar altres coses que l'espectador pot perdre's, com la capacitat d'emocionar-se amb els sons i la música».

A *Batalla en el cielo* tot el pes recau en tres personatges: Marcos, la seva esposa i Ana. Seguint la proposta de Reygadas, resulta imprescindible reparar en l'aparença d'aquests personatges. Es tracta

de dos mestissos, Marcos i la seva esposa, i una blanca, Ana. Els dos primers enlluernen per la seva aparença de pedra, cal veure'ls com a figures ancestrals, com si fossin ídols asteques. Ana, per la seva banda, respon al prototip de bellesa estès a Mèxic: un país on el 90% és mestís i on absurdament la televisió i la publicitat han modelat una estètica dels blancs.

Les relacions entre els tres personatges, especialment entre Marcos i Ana, trenquen violentament les convencions socials mexicanes. Ana és una noia de classe alta que exerceix la prostitució per plaer. Marcos és l'empleat del pare d'Ana. Les relacions que mantenen es converteixen en una veritable lluita de classes. Si atenem a l'estètica dominant, es recrea de manera perversa el conte de la bella i la bèstia.

Un dels aspectes que ha provocat la polèmica entorn del cinema de Reygadas és el seu caràcter explícit, que per a alguns frega la pornografia. A *Batalla en el cielo* hi ha escenes de sexe explícit, la càrrega simbòlica dels quals és francament perturbadora. Aquesta és la proposta forta de Reygadas: la poètica de la imatge. Quadre a quadre, llenç a llenç, va creant un retrat de la societat mexicana i de la ciutat de Mèxic, amb implicacions ètiques, morals i polítiques. En

aquest context, una fel·lació no és solament una fel·lació, és un acte des del qual es projecten molts significats. Per a valorar l'impactant inici del film, cal reprendre les paraules del propi Reygadas: «Tenia ganes de començar la pel·lícula amb la presa d'un rostre, el reflex del nostre ésser interior, la representació més directa de l'individu. A partir d'aquí, començar a ampliar el plànol i desvetllar un home i una dona com si representessin tota la humanitat». No obstant això, aquí on resideix la seva gran fortalesa també està el seu gran perill, ja que algunes escenes semblen d'una preciositat gratuïta, d'una delectació en la imatge sense sentit.

Al final –des del meu punt de vista– queda l'estupor de no saber què s'acaba de veure. Alguns crítics parlen de cinema transcendent i ho emparenten amb Tarkovsky. Uns altres ho denominen «*feísmo* experimental». La veritat és que resulta comprensible qualsevol reacció davant d'aquest film: des de la més fervent aclamació fins al més furiós dels rebutjos.

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció: Carlos Reygadas
Guió: Carlos Reygadas
Producció: Philippe Bober, Susanne Marian, Carlos Reygadas i Jaime Romandia
Fotografia: Diego Martínez Vignatti
Música: John Tavener
Muntatge: Benjamin Mirguet, Adoración G. Elipe i Nicolas Schmerkin
Nacionalitat: Mèxic, Bèlgica, França i Alemanya
Direcció artística: Elsa Ruiz i Daniela Schnaider
Any: 2005
Durada: 98 min

Equip Artístic

Marcos Hernández (Marcos)
Anapola Mushkadiz (Ana)
Bertha Ruiz (Esposa de Marcos)
David Bornstien (David)
Rosalinda Ramirez (Viky)

Filmografia

2002
Japón